

FEBRUÁR 16

A ferencjózsefi aranykor, amelynek gyermeke volt, rég letűnt. A Vértanúk Városa, amelyben, a póstakocsi korában, született, ma, a repülőgép századában, sokkal messzebb van tőlünk, mint volt nyolcvan esztendő előtt. Elválaszt tőle a trianoni határ. A dunaparti sétány, ahol egy téli délután először gondolt arra, hogy könyvkiadó lesz, elmerült a feledés tavába, nyomtalanul. A hegedűje, amelyen valamikor régen Mendelssohn-dalokat játszott, ki tudja, él-e még? És azok közül se él már senki sem, akikkel, 48 év előtt, először lépte át az Andrássy-út 10. számú ház híres boltjának küszöbét. Márványszobor lett a szőke fiatalemberből, akire azok a fehérhajú hölgyek, akik vele együtt voltak fiatalok, azt mondják, hogy Marlitt eszményi regényhőseihez hasonlított. De a szőke Marlitt-hős él, amíg a fehérhajú asszonyok emlékeznek rá és a szobor eredetije, a patriarcha-arcú bölcs is él, amíg élünk mi, akik ismertük. Mert elfeledni őt csak úgy lehet, ha az életünket is elfeledjük.

Cselekedeteit, fényes eredményeit számontartja a magyar könyvkiadás és a székesfőváros története, de nekünk, akik most itt állunk, a szobor előtt, nekünk más emlékeink vannak róla.

Öreg igazgatója egy régi Karácsonyestére gondol. Az Andrássy-úton még omnibusz járt, a technika fejlődését a gázvilágítás jelentette. A könyvesbolt redőnyeit már lehúzták s a lehúzott redőnyök mögött az alkalmazottak főnökeik elé járultak, hogy boldog Karácsonyestét kívánjanak nekik.

Ünneplőben volt a két fiatal főnök s nem akart felhőt látni senki arcán sem. Mindenkinek jutott valami öröm, senki se távozott üres kézzel, üres szívvel a régi boltból.

Az öreg igazgató akkor még fiatal könyvkereskedősegéd volt s nagyon meggyötörte az élet.

— Még mindig súlyos beteg a felesége? — kérdezte tőle Wolfner József. — És még mindig olyan sok pénzt emészt fel a betegsége? Mennyi az adóssága?

A fiatalember elképzelhetetlen összeget mondott.

— Ötezer forint.

— Akinek ilyen súlyos anyagi gondjai vannak, az nem dolgozhat tiszta fejjel — jelentette ki szigorúan Wolfner József.

A főnöki szobára néhány pillanatig nagy csend borult.

— Mi kifizetjük az Ön adósságát — fejezte be a mondanivalóját Wolfner József s nem tudni, ki volt boldogabb ebben a percben, ő-e, vagy az a régi fiatalember.

A Karácsony! A Wolfner József Karácsonya! Vajjon kapott-e ő karácsonyi ajándékot? Vagy az volt az ő karácsonyi ajándéka, hogy ezen a napon angyallá változhatott és elküldhette a legszebb virágokat, a legfinomabb édességeket, a legmélyebb könyveket azoknak, akiknek őt kellett volna elhalmozniuk ajándékokkal? És milyen figyelemmel, gondnal, szeretettel választotta ki az ajándékokat!

Milyen passzionatus művésze volt ő az ajándékozásnak! Lehet erről valaha is megfeledkezni?

Legbizalmasabb pénzügyeinek intézője arra gondol, hogy hány embernek adott, segített ő titokban, úgy, hogy senki se tudott róla. „Aus der Privat-Schatulle“, mint a hajdani fejedelmek mondták. Ez kétszeres gyönyörűség volt a számára.

A nagy író arra a délutánra gondol vissza, amikor, 1919 nyarán, Wolfner József nála járt. Kegyelmet kérni. A kommün zavaros napjaiban a vállalat egyik vezető tisztviselője megtévedt: Wolfner József ellen fordult, megbántotta. Az író ezt az embertelen magatartás felháborította. Amikor a kommün összeomlott, kijelentette, hogy addig nem teszi be a lábát a vállalat helyiségeibe, amíg a megtévedt főtisztviselőt el nem távolítják. S egy délután Wolfner József felkereste, hogy kiengesztelje.

– Nem értem Önt! -- mondta az író – Hiszen az az ember nem engem bántott meg! Ellenem ő semmit sem vétett! Önhöz volt lelketlen, hálátlan, gonosz. Miért kívánja, hogy ezután is érintkezzem vele? Hogy tud neki megbocsátani?

– Gyermekai vannak – felelte egyszerűen Wolfner József s az emberi lélek nagy ismerője ma is csodálkozik ezen a furcsa válaszon, a Wolfner József különös logikáján.

A titkárnőjének két félelmetes negyedóra jut az eszébe: vörös terroristák, fehér terroristák látogatása Wolfner Józsefnél. 1918 telén, a katonatanács elnöke: Csernyák Imre küldte el neki em-

lékiratait, megfelelő kísérettel. Wolfner Józset átvette a kéziratot.

— El fogjuk olvasni — mondotta nyugodtan — s ha megfelel, kiadjuk.

— Ha megfelel? — kérdezték a látogatók. — Ha megfelel?

— Igen, ha megfelel. Mert olvasatlanul, vagy meggyőződéselem ellenére én sohase adtam ki könyvet — felelte az őszirózsás hősöknek szelíden és nyugodtan Wolfner József.

Nem adta ki Csernyák emlékiratait.

Egy év múlva a másik szélsőség emberei vizi-
teltek nála.

— Jóakaratóan figyelmeztetjük, hogy vegye be a kirakattól a Kiss József verseskönyveit, — mondták — mert be fogják törni a kirakat ablakait.

Wolfner József megköszönte a figyelmeztetést, leültette az izgatott fiatalembereket, elmondta nekik esetét Csernyák Imrével és így fejezte be a mondkáját:

— Én nem adtam ki a Csernyák Imre emlékiratait, Uraim. De amit kiadtam, azért mindig és mindenkivel szemben vállalom a felelősséget.

Az intranzigens fiatalembereket zavarba ejtette nagy, kék szeme, csöndes beszéde s viharos percekben mindig rendületlen nyugalma. Bocsánatot kértek, eltávoztak, sohasem volt többé szerencsénk hozzájuk.

Minek köszönhette ezt a nagy-nagy nyugalmat, biztosságot, kiegyensúlyozottságot?

Bonorum directora, pénzügyminisztere tudhatja. Annak, hogy függetlenségét soha, semmiért sem áldozta fel. Nem tudta elszédíteni a konjunktúra, a fantasztikus haszon délibábja, de megijeszteni se a gazdasági válság. Nem tartozott, nem akart tartozni soha senkinek semmivel és mindig, percnyi pontossággal, készpénzzel fizetett mindenkinek. Nem fényes életre vágyott. Nyugodtan akart aludni és álma nyugalmát nem volt hajlandó feláldozni semmiért a világon. Nem játékos volt, hanem dolgozó ember, nem nyerni akart, hanem keresni.

Kiadóhivatalának vezetői nem tudtak olyan örvendetes üzleti eredményt eléje tárni, amelyre ne mondta volna, hogy jobb is lehetne.

— Mi ez édes fiam! — felelte mélabús sóhajjal a legragyogóbb kimutatásokra, mert nem ismert megállást, nem ismerte el annak a jogosultságát, hogy pihenni lehet a kivívott babérokon.

De ha ezt nem is ismerte el és, ha fukarul bánt is a dicséretekkel, jutalmazni bőkezűen jutalmazott.

A kiadóhivatal hivatalnokleányai, az ő szorgalmas méhecskéi számára jutalom volt az is, ha végigment íróasztalaik mellett, napsugaras tekintettel s a jó szavak édességével ízesítve meg munkájukat.

Ő átlátott a falakon, tudta, mi rejlik a szívekben s igazi érdeklődés volt benne minden munkatársa, a legkisebb kezelőkisasszony iránt is. Senki és semmi sem volt a számára olyan jelentéktelen, hogy ne tartotta volna érdemesnek a figyelmére.

— Az élet — mondotta — apróságok, semmiségek, jelentéktelenségek sorozata...

Szerkesztői meghatva gondolnak vissza ennek az ő elméletének ártatlan, de üdvös ravaszságára. Mert mit jelentett ez az elmélet a valóságban? Azt, hogy még a legjelentéktelenebb ügyeket is az elképzelhető legtökéletesebben kell elintézni. Ha viszont még a jelentéktelen ügyek is fontosak, csak természetes, hogy a jelentősek elintézése éppen semmi, de semmi kívánnivalót sem hagyhat hátra.

Életének jelentéktelen epizódjaiból is meg lehetett ismerni őt. Ezért kötöttük csokorba ma, válogatás nélkül, életének néhány, látszólag jelentéktelen jelenetét, elejtett szavait, emlékét. Mély értelme volt valamennyinek. A maguk jelentéktelenségében megéreztetik annak a férfinak lelki nagyságát, erejét, bölcsességét, akitől erednek. Az aranytömb legkisebb porszeme is színarany.

Arra a kérdésre, hogy kiket tarthatunk az emberi nem igazi képviselőinek, egy amerikai író így felelt: különb ember az, akire, ha gondolunk, mi magunk is különbekké válunk.

Wolfner József ilyen ember volt.